

Bestaat de taalbeheersing eigenlijk al?

Ton van der Wouden
Universität Leipzig

*Nemo me impune lacessit.*¹

"Beste Leidse taalbeheerser," stond er boven de brief met de oproep voor bijdragen voor deze bundel die, naar het schijnt per ongeluk, ook bij mij bezorgd werd. Zelden ben ik zo beledigd.

Toch heb ik niets tegen taalbeheersers. Sommige van mijn beste vrienden zijn taalbeheerser. Maar toen ik in 1978 als eerstejaars neerlandicus voor het eerst werd blootgesteld aan het vak Taalbeheersing, vond ik dat al heel snel helemaal niks. Het hele programma was me te praktijkgericht – maar ondanks de colleges retorica ben ik nog steeds geen briljant spreker – de analyses waren flinterdun, en de adviezen leken nergens op gebaseerd. Met mijn naïeve opvatting van wat wetenschap was of moest zijn vond ik het hele vak, ik durf het nu, voor het eerst, op te schrijven, onwetenschappelijk, en daarom niet op zijn plaats in een wetenschappelijke opleiding.

Een actievoerder ben ik niet, dus ik heb geen moties van afkeuring ingediend in het Vakgroepsbestuur, geen Vereniging tot Bestrijding van de Leidse Taalbeheersing opgericht, geen docenten gestalkt of bedreigd. Braaf heb ik mijn colleges en werkgroepjes gevolgd, gediscussieerd, waaierschema's opgesteld en notaatjes geschreven. Diep ging het allemaal niet, moeilijk of vermoeiend was het niet, interessant vond ik het ook niet.

In die tijd (opa spreekt) had je nog een kandidaatsexamen, en voor dat examen moest je een taalbeheersingscriptie schrijven. Dit is mijn kans, dacht ik, bescheiden als ik toen al was: ik zal wel eens even gaan bewijzen dat die hele taalbeheersing onwetenschappelijk is. Dus ging ik me verdiepen in de toen populaire wetenschapstheoretici (Kuhn, Lakatos, Mulkay) om vervolgens het vak langs die wetenschapstheoretische meetlat te leggen.

Het was een prachtig moment voor de TB-watcher: de beoefenaren van het vak rolden vechtend over straat, streden voor (en om) de eerste leerstoelen, en schreven aan de lopende band programmatische artikelen als (ik citeer uit mijn hoofd) *Taalbeheersing als nieuwe retorica*, *Taalbeheersingsonderwijs is taalbeschouwingsonderwijs*, *Taalbeheersing is communicatiewetenschap* en (de mooiste!) *Taalbeheersing bestaat niet*. De conclusie van de scriptie was dan ook al gauw duidelijk: de Nederlandse taalbeheersing verkeerde, in de terminologie van Kuhn, in het pre-paradigmatische stadium, dat is het stadium dat iedere jonge wetenschap schijnt te moeten doorlopen, een stadium waarin de beoefenaren van het vak het nog helemaal nergens over eens zijn: niet over de doelstelling, niet over de uitgangspunten, niet over de kernvragen, niet over de methodologie, nergens over.

Ik had, helaas, niet de onwetenschappelijkheid van de taalbeheersing kunnen aantonen, maar de docenten vonden de scriptie prachtig. Bovendien was het cijfer goed voor mijn gemiddelde.

Sindsdien volg ik de ontwikkelingen in de taalbeheersing niet meer zo goed, maar ik heb de indruk dat het er een stuk rustiger geworden is: er zijn verschillende leerstoelen (zij het nog steeds niet in Leiden), er wordt druk gepromoveerd, het vak heeft zijn eigen fora (*Tijdschrift voor taalbeheersing*, *VIOT*), de tijd van de grondslagdiscussies is achter de rug.

Het lijkt er dus sterk op dat het vak, weer in de terminologie van Kuhn, normale wetenschap geworden is. Taalbeheersing komt op de relatieve buitenstaander inmiddels over als een gewoon, gerespecteerd (deel)vak dat zijn plek binnen de Neerlandistiek veroverd heeft, een vak waarbinnen de beoefenaren het min of meer eens zijn over uitgangspunten, doelstellingen, kernvragen en methoden ervan. Natuurlijk is er verscheidenheid binnen de

¹ E.A. Poe, *The Cask of Amontillado*, 1846.

eenheid: de nieuwe retorici pakken de zaken vanzelfsprekend anders aan dan de conversatie-analytici, en de stilisten leggen andere zwaartepunten dan de argumentatologen. Maar voor zover ik het kan overzien is men (voorlopig nog?) samen op weg, en is er (voorlopig?) geen burgeroorlog om etnische, godsdienstige of methodologische twistpunten te verwachten. Zelfs merk ik weinig van grensconflicten met naburige disciplines, disciplines die soms toch behoorlijk terrein (in termen van onderzoek, in termen van college-uren en in termen van studenten) hebben moeten prijsgeven aan deze relatieve nieuwkomer. Al met al kan de conclusie dus geen andere zijn dan dat de Taalbeheersing nu inderdaad echt bestaat.